ZHUĀNGZI SISEPEATÜKID

BIBLIOTHECA ASIATICA

SARJA KOLLEEGIUM
Alari Allik (Tallinna Ülikool)
Amar Annus (Tartu Ülikool)
Margus Ott (Tallinna Ülikool)
Rein Raud (Tallinna Ülikool)
Üllar Peterson (Tallinna Ülikool)

Tallinna Ülikool

ZHUĀNGZI SISEPEATÜKID

Hiina keelest tõlkinud ja
kommenteerinud Margus Ott

TLÜ Kirjastus
Tallinn 2023

Bibliotheca ASIATICA

Bibliotheca Asiatica
Zhuāngzi sisepeatükid

Tõlke aluseks olev hiinakeelne elektrooniline tekst
on pärit aadressilt https://ctext.org/zhuangzi;
selle aluseks on 莊子引得，上海：上海古籍出版社 1986

Uurimust on toetanud Eesti Teadusagentuuri grant PRG319
Raamatu väljaandmist on toetanud Eesti Kultuurkapital

Sisuliselt toimetanud Alari Allik ja Mart Kangur
Keeleliselt toimetanud Anu Rooseniit
Kujundanud ja küljendanud Sirje Ratso
Sarja makett: Rakett

Autoriõigus (sissejuhatus, tõlge ja kommentaarid): Margus Ott, 2023
Autoriõigus: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2023

ISSN 1736-9118
ISBN 978-9985-58-941-0

TLÜ Kirjastus
Narva mnt 25
10120 Tallinn
www.tlupress.com

Trükk: Pakett

SISUKORD

Sissejuhatus. Zhuāngzi vaba kondamine (*Margus Ott*) . . 9
1. „Zhuāngzi“ kui tekst 9
   1.1. Zhuāngzi kui kristalliseerumiskese 9
   1.2. „Zhuāngzi“ vanem ots 12
   1.3. „Zhuāngzi“ uuem ots. 14
   1.4. „Zhuāngzi“ retseptsioon Eestis 16
2. Zhuāngzi kui mõistetegelane. 18
   2.1. Mõistetegelased „Zhuāngzi’s“ 18
   2.2. Lähedased 21
   2.3. Ühiskond. 22
   2.4. Sõber Huì Shī 惠施 25
   2.5. Halb eneseunustamine 30
   2.6. Surm. 31
3. Zhuāngzi filosoofia aspekte 34
   3.1. Muundus 34
   3.2. Perspektivism 39
   3.3. Meeleõpetus 42
   3.4. Tundeloomus 47
   3.5. Surm, haigus 49
   3.6. Vaba kondamine 52
   3.7. Kasutus 53
   3.8. Keel 56
   3.9. Vaidlemine 59

„ZHUĀNGZI SISEPEATÜKKIDE“ TÕLGE JA KOMMENTAARID

1. Vabalt ja irdselt konnates《逍遙遊》 67
1.1. Maim ja Kaim 67
1.1.1. Maimu ja Kaimu muundumine 67
1.1.2. Piiratud olendid 72
1.1.3. Sòng Róngzi, Lièzi ja täiuslik inimene 78
1.2. Yáo loovutab trooni Võib-Olla-Põhjusele 80
1.3. Ühendkaarik, Endakandja ja Liitlell 84
1.4. Rituaalsed mütsid. 88
1.5. Huìzi pudelkõrvits 89
1.6. Huìzi suur puu 93

2. Arutlus asjade võrdsustamisest 《齊物論》 97
2.1. Lõunaeeslinna isand Väga 97
2.2. Suur ja väike 102
2.3. Kujude vastastikune määramine 105
2.4. Kättejõudnud meel 109
2.5. See ja too 111
2.6. Loogikakriitika 115
2.6.1. Osuti ja hobune. 115
2.6.2. Nõnda ja mittenõnda 117
2.6.3. Kolm hommikul 117
2.7. Eelkujuline teadmine. 121
2.8. Algus ja algamatus 124
2.9. Väitlemine. 127
2.10. Paljusus 131
2.11. Perspektivism ja ülim inimene. 132

2.12. Õnnis, vaidlemine, taeva hakatus 136
2.13. Kahepüüdja ja vari. 142
2.14. Zhuāng Zhōu ja liblikas 143
3. Elutoitmise peamisus 《養生主》 145
3.1. Piiratud teadmine 145
3.2. Kokk Vahe. 147
3.3. Paremjuht 150
3.4. Soofaasan. 151
3.5. Vana Pikk-kõrva surm 152
3.6. Rasv ja tuli. 153
4. Inimvaheline maailm 《人間世》 155
4.1. Yán Huí läheb Wèi riiki 155
4.2. Isand Kõrge läheb Qí riiki 165
4.3. Yán Hé läheb Wèi riiki 170
4.4. Puusepp Kivi ja hiiepuu 173
4.5. Isand Kirju ja hiidpuu 176
4.6. Kasulikud puud 178
4.7. Harali Hajali 179
4.8. Kǒngzi ja Ühendkaarik 180
4.9. Kasutuse kasu 182
5. Täieliku väe sümbol 《德充符》 183
5.1. Zhòngní ja Kuningas Nigel. 184
5.2. Venitus Oivalisejünger ja Zǐchǎn 187
5.3. Varvasteta Mäe-onu ja Kǒngzi. 190
5.4. Kurb Kronu-Niru. 193
5.5. Kõverjalg Haruli Huulteta 197
5.6. Huìzi ja Zhuāngzi vestlus tundeviisidest 200

6. Suur esivanem õpetajana 《大宗师》 203
6.1. Tõeline inimene 203
6.2. Elu ja muundus 210
6.3. Kulg 213
6.4. Emand Omaette kulgemine 217
6.5. Neli sõpra 220
6.6. Kolm sõpra 224
6.7. Isand Mèngsūn Cài 229
6.8. Õpetaja Taotlus-Ometi ja Võib-Olla-Põhjus . . . 231
6.9. Yán Huí teeb edusamme 234
6.10. Isand Kaarik ja isand Mooruspuu 235
7. Vastused keiserluse ja kuningluse asjus
《應帝王》 237
7.1. Haukamisvakatus ja Kuningahakatus 237
7.2. Endakandja ja Ühendkaarik 239
7.3. Taevajuur ja Nimetu Inimene 240
7.4. Heleduses-Asuja ja Vana Pikk-kõrv 241
7.5. Vaimunõiduja ja õpetaja Pada 243
7.6. Meel nagu peegel 247
7.7. Siuh, Säuh ja Sigrimigri 248

Kasutatud kirjandus 249
Hiina sõnade hääldamisest 253

SISSEJUHATUS

ZHUĀNGZI VABA KONDAMINE

„Zhuāngzi“ on üks olulisemaid filosoofiateoseid maailma mõtteloos (vrd Ott 2022). Järgnevalt räägin lühidalt ajaloolisest taustast ning seejärel käsitlen Zhuāngzi'd mõistetegelasena ning mõningaid „Zhuāngzi“ tähtsamaid teemasid.

1. „Zhuāngzi“ kui tekst

1.1. ZHUĀNGZI KUI KRISTALLISEERUMISKESE

„Zhuāngzi“ ehk „Õpetaja Zhuāng“ on nime saanud oma väidetava autori, õpetaja Zhuāng'i järgi. Selliseid isiku järgi nime saanud teoseid on Vana-Hiina pärimuses veel mitmeid: Mòzi 墨子, Mèngzi 孟子, Xúnzi 荀子, Guānzi 管子, Hán Fēizi 韓非子, Huáinánzi 淮南子, Sūnzi 孫子, Lǎozi 老子. Ka teostel, millel on olemas mingi muu käibiv pealkiri, nagu näiteks „Sūnzi“ puhul „Sõja seadused/mustrid“ Bīngfǎ 兵法 või „Lǎozi“ puhul „Kulgemise ja väe raamat“ Dàodéjīng 道德經,[1] kasutatakse Hiinas endas sageli pigem (väidetava) autori nime ka nende teoste pealkirjana.[2] Hiina

---

[1] Kahe viimati nimetatud teksti eestikeelseid tõlkeid vt Sunzi, Sun Bin 2001, Lao-zi 1979 ja Laozi 2001.

[2] Edaspidi, kui Zhuāngzi on ilma jutumärkideta, viitab see sellenimelisele ajaloolisele või fiktiivsele tegelasele. Kui „Zhuāngzi“ on jutumärkides, siis tähistab see sellenimelist teksti. Siin tekstis on hiina sõnade

traditsioonilistes koondteostes (nagu näiteks *Sìkù quánshū* 四庫全書) on meie mõistes filosoofiakirjandus liigitatud zǐ 子 ehk „õpetajad“ alla.[3] Sellisel kujul, nagu need praegu käibivad, pole aga ühtegi eespool nimetatud Vana-Hiina filosoofiateostest kirjutanud nende väidetav autor. Näiteks Mèngzi ja Xúnzi puhul on õpetaja Mèng ja Xún ajalooliselt üsna hästi teada ja nende panus omanimelisse teosesse on väga suur, ent siiski on neid tekste hiljem toimetatud ning neisse lisandusi ja muudatusi tehtud. Teisest otsast jällegi pole Lǎozi kohta teada mitte midagi ning seda teksti on kirjutanud kohe väga mitmed autorid väga pika aja vältel. Ometi on ka Lǎozi kohta tekkinud fiktiivne biograafia.[4] Selles võib näha Hiina kultuuri historiseerimistarvidust[5], mida omakorda võib seostada traditsioonilise esivanemakultusega. Esivanemad paigutuvad ajaloolisesse põlvnemisliini; see ajendas tundma huvi nende ajaloolise järgnevuse ja suhete vastu; ning selle edasiarendusena püüti leida neile ka täpsed ajalised daatumid. Isegi mütoloogilist minevikku esitati historiseerivalt, jumalusi kujutati muistsete valitsejatena. Kroonikutel ja ajaloolastel on varasest ajast peale

---

translitereerimisel kasutatud täielikku *pīnyīn*'i, see tähendab, et sõnadel on ka toonimärgid, vt allpool 1.5.

[3] Neutraalse tooniga märgitud -zi eespool nimetatud õpetajate nimes tähendabki „õpetajat“, ehk siis Zhuāngzi on „õpetaja Zhuāng“.

[4] Mitte ainult lihtrahvas, vaid ka nii mõnigi õpetlane kaldub Hiinas tänapäevani neid fiktiivseid elulugusid tõe pähe võtma. Või kui soovite, on siin tegemist erilise tõeraamistusega, mis erineb Lääne omast.

[5] See ajaloostamiskalduvus on tublisti tugevam kui Euroopas või ammugi Indias.

olnud hiina kultuuris erakordselt tähtis roll. Ja tänapäevani on ajaloolised kostüümidraamad muistsetest aegadest kuni hiljutise ajalooni välja Hiina filmitööstuse leivanumber.

Vahel toimib õpetaja figuur ankrukohana või kristalliseerumiskeskmena tervele laiemale mõttehoovusele. Lähedased koolkonnad haakisid ennast ühe ja sama algfiguuri külge – või ühendati nad hilisemate toimetajate poolt. Nõnda on see eriti näiteks teosega „Mòzi“, milles leidub mitme sajandi vältel kirjutatud tekste, või ka „Lǎozǐ'ga“, mis on samuti aja jooksul kasvanud. Meile võib see tänapäeva autorikontseptsiooni valguses kummaline tunduda, aga kui järele mõelda, siis polegi see nii imelik. Sest kui mingist autorist innustust saades midagi kirjutatakse, siis kes on selle uue teksti autor? Innustust andev autor seda otseselt küll kirja ei pannud, aga kirjutaja ei saa autorlust ka üleni ainult iseenda arvele panna. Kirjutamine käib alati mitme vahel, mitme peale, isegi kui füüsiliselt paneb kirja üks inimene. Ja miks mitte rõhutada rohkem just innustuse andjat? Lisaks oli Hiinas strateegiliselt turvalisem haakida oma jutt mõne varasema figuuri külge kui esitada ennast uuenduse lähtekohana. Selline kalduvus on üsna loomulik ja see on olemas ka meie justkui uuenduslembeses kultuuris. Ühest küljest soositakse uuenduslikkust, aga teisest küljest on teaduskirjastuses võimatu avaldada uurimust, kus poleks ühtegi viidet teistele autoritele. Kui sa ei viita kellelegi teisele, siis on su jutt alati kahtlasem: võib-olla sa pole üldse kursis sellega, mida teised on öelnud? Võib-olla oled sa hull? Või on sul kurjad varjatud tagamõtted? Nii et see

kalduvus pole meile sugugi võõras; Vana-Hiinas oli viitamine muistsele ja eelkäijatele lihtsalt veelgi olulisem.

1.2. „ZHUĀNGZI“ VANEM OTS

Meieni jõudnud teos pealkirjaga „Zhuāngzi“ koosneb 33 peatükist, mis jagunevad kolme ossa: „Sisepeatükid“ (*nèipiān* 内篇, ptk 1–7), „Välispeatükid“ (*wàipiān* 外篇, ptk 8–22) ja „Segapeatükid“ (*zápiān* 雜篇, ptk 23–33). Traditsiooniliselt on sisepeatükke peetud vanimaks. Mõningate tunnuste järgi on see tõepoolest vanem kui järgmised kaks osa, nt kasutatakse seal ühemärgilisi mõisteid 道、德、精、神、命, aga ei kasutata kahemärgilisi mõisteid 道德、性命、精神 (Liu 1994: 4–16); teiste tekstide põhjal me teame, et see kajastab ajaloolist arengut. Samas ei anna see üksikute tekstiosade puhul täit kindlust, sest mõnesid käibel oleva tekstiversiooni „Sisepeatükkide“ osi on teisal tsiteeritud „Välispeatükkide“ osana ja vastupidi (Bumbacher 2016: 650, 656; Knaul 1982: 72).

„Zhuāngzi“ on hea näide järk-järgult kristalliseerunud tekstist. „Zhuāngzi“ dateerimisel oleme veidi paremal positsioonil kui näiteks „Lǎozi“ autorite suhtes. „Lǎozi’s“ puuduvad igasugused tekstisisesed viited autorile ja isegi ajaloolistele isikutele ja sündmustele. Osalt on see võib-olla meelega niimoodi tehtud, et tekst paistaks ajatum. „Zhuāngzi’s“ seevastu leidub viiteid ajaloolis-geograafilistele seikadele. Tõsi küll, sageli kasutatakse ajaloolisi isikuid (eeskätt Kǒngzi’d) puhtfiktiivsete tegelastena, kelle suhu autor paneb oma sõnu

ja kellel ta laseb tegutseda oma väljamõeldud stseenides. Kuid isegi sel juhul teame vähemasti seda, et autor oli neist kuulnud ja suhestus nendega. Sellest, et Zhuāngzi korduvalt viitab Kǒngzi'le (551–479) ja Mòzi'le (u 470 – u 391), teame, et need tekstiosad või nende prototüübid on kirjutatud pärast neid isikuid ja ajal, mil ruistide ehk konfutsiaanide[6] ja moistide vaheline poleemika oli veel akuutne, sest Hàn'i ajastul (202 eKr – 220 pKr) moistide koolkond hääbus.[7] „Zhuāngzi" varasemad kihistused on niimoodi paigutatud 4. sajandisse eKr. Zhuāngzi traditsioonilised eluaastad 369–286 eKr on ilmselt liiga täpsed, aga „Zhuāngzi" vanemate osade sisu ja keel paigutuvadki just sellesse aega. Zhuāngzi oleks seega Mèngzi (372–289 eKr) kaasaegne, ehkki „Mèngzi's" ega „Zhuāngzi's" ei leidu vastastikuseid viiteid.

Kuid me ehk ei peagi ennast vaevama „ajaloolise" Zhuāngzi konstrueerimisega, vaid võime uurida seda tegelast nii nagu ta „Zhuāngzi'st" välja tuleb; uurima teda „Zhuāngzi" kui filosoofilise teksti mõistetegelasena (vt siinse sissejuhatuse 2. alajaotus). Üksikasjalikumas analüüsis võiks ehk veel eristada Zhuāngzi'd kui „Zhuāngzi" väidetavat autorit

---

[6] Hiina keeles kasutatakse mõistet *rú* 儒, milles ei ole viidet Kǒngzi nimele. See nimetus eelneb Kǒngzi'le ja kuigi Kǒngzi sai selle suundumuse üheks kõige tähtsamaks figuuriks, siis poleks päris kohane neid sel määral tema nimega siduda, mistõttu kutsun neid ruistideks. Kuna nad väärtustasid pärimust (tekste ja tavasid), siis võiks neid ka pärimuslasteks nimetada. Kuna kirjamärgis on koos inimene, vihm ja taimekasv, siis on ka oletatud, et algselt, väga vanal ajal võisid nad olla vihmanõiad.

[7] Järeldustega ei tohi muidugi tõtata, sest vahel kasutati ruistide ja moistide vastandust kirjandusliku troobina ka hiljem, või epigoon võis seda meelega teksti poetada.

ja Zhuāngzi'd, keda „Zhuāngzi's" nimepidi kutsutakse ja kirjeldatakse, ning lisaks sellele ka mõlemat „Zhuāngzi" eri ajalistes kihistustes. Igatahes võib Zhuāngzi'd kui autorit pidada aegamisi kujunenud koolkonna ühishääleks. Ning Zhuāngzi kui tegelane ilmneb „Zhuāngzi's" isikuna, kellele tekst omistab ajaloolisust: tema kohta räägitakse isikuloolisi seiku ega esitata midagi ilmselgelt kontrafaktuaalset.

1.3. „ZHUĀNGZI" UUEM OTS

Kui „Zhuāngzi" vanem ots paigutub enamiku uurijate järgi 3. sajandi algupoolde eKr, siis uuema otsa suhtes valitsevad suuremad erimeelsused. Läänes on mõjukas Angus C. Grahami (1919–1991) seisukoht, mille järgi koostati „Zhuāngzi" uuemad osad Hàn'i 漢 ajastul 2. sajandi keskpaiku eKr. Liú Xiàogǎn 劉笑敢 (snd 1947) lükkab ükshaaval ümber argumendid, mille järgi tekst nii hiliseks dateeritakse, ja väidab, et see oli olemas juba 3. sajandi keskel eKr. Oma väite kinnituseks toob ta asjaolu, et „Zhuāngzi'd" tsiteeritakse „Isand Lü kevadetes-sügistes" (u 240 eKr) ja „Hán Fēizi's" 韓非子 (Hán Fēi, u 280–233 eKr), ning selle, et „Zhuāngzi's" pole viiteid Hiina ühendamise (221 eKr) järgsetele sündmustele ega mõttemaastikule, vaid eeldatakse endiselt ruistide ja moistide kemplemist, samas kui moistide koolkond ühendamise järel kadus.

Igatahes on teada, et põhiline tekstiredaktsioon kujunes alguses 52-peatükiliseks. Praeguse kuju aga omandas tekst palju sajandeid hiljem Guō Xiàng'i 郭象 (252–312) käe

läbi, kes lühendas teksti umbes kolmandiku võrra, rookides tekstist välja mütoloogilisemat kraami ja jättes alles filosoofiliselt huvitavamad osad.[8] Selle tulemusena tekkis praegu käibiv 33-peatükiline „Zhuāngzi", mis on ka sellisel kujul Vana-Hiina üks mahukamaid tekste. Guō Xiàng kirjutas esimese „Zhuāngzi" kommentaari, mis on meieni jõudnud. Mõnest varasemast kommentaarist on säilinud üksikuid tsitaate. Just Hàn'i dünastia järgsel ajal (pärast 220 pKr) saabus „Zhuāngzi" buum (Bumbacher 2016: 651). Sellest ajast peale on „Zhuāngzi'le" järjepidevalt kommentaare kirjutatud, ja seda on teinud nii taoistid, budistid kui ka ruistid (vt Kohn 2014: 91–92).

Eraldi väärib mainimist viimane, 33. peatükk „Taeva all". Seda võib pidada üheks varasemaks hiina filosoofia ajalooks, kus võetakse läbi mitme koolkonna esindajad, tuuakse välja nende head ja vead. Teiste hulgas räägitakse ka Zhuāng Zhōu'st 莊周 ja öeldakse, et ta oli üks poeedihing ega saanud põhilisele pihta. See tähendab, et „Zhuāngzi" sisaldab „Zhuāngzi" kriitikat, mis sobib tegelikult teose tonaalsusega väga hästi. Eraldi on tolles peatükis veel pikk fragment Zhuāngzi sõbrast Huì Shǐ'st 惠施 ja väitlejatest.

Viimaks tasub välja tuua seda, et „Zhuāngzi'd" loetakse koos „Lǎozi'ga" 老子 taoismi põhiliseks klassikaliseks tekstiks. Tuleb aga silmas pidada, et selline koolkondlik nimetus pärineb alles Hàn'i ajastust, Sīmǎ Tán'i 司馬談 (165–110 eKr) ja Sīmǎ Qiān'i 司馬遷 (u 145 – u 86 eKr)

[8] Mõningaid väljajäetud tekstiosi on võimalik rekonstrueerida teiste allikate põhjal, vt Bumbacher 2016 ja Knaul 1982.

„Ajaloo ülestähendustest“ *Shǐ* 史記. Kuna mõlemas tekstis on „kulg“ tähtsal kohal ning leidub ka muid sarnasusi (nt „Lǎozi“ ja „Zhuāngzi“ n-ö primitivistlike ehk anarhistlike peatükkide vahel), siis pandi need ühte patta. Enne seda olid need kuulunud üsna erinevatesse kooslustesse. „Lǎozi“ moodustas koos riigihaldusega tegeleva Kollase keisri (*Huángdì* 黄帝) järgijaskonnaga n-ö Huáng-Lǎo 黄老 koolkonna. Näiteks seaduslane ehk ühiskonnafilosoof Hán Fēi 韓非 (u 280–233 eKr) kommenteeris „Lǎozi'd“ pikalt, samas kui „Zhuāngzi“ jäi talle võõraks.

1.4. „ZHUĀNGZI“ RETSEPTSIOON EESTIS

„Zhuāngzi“ kolm esimest peatükki on varem eesti keeles ilmunud Jaan Kaplinski tõlkes (1989) ja esimene peatükk Mart Tšernjuki tõlkes (2019). Siinkirjutaja on tõlkinud „Zhuāngzi“ 22. peatüki (Ott 2016) ning fragmente teistest peatükkidest (Ott 2015: 399–410; 2017b: 371–374; 2021: 148–165, 316–317).

„Zhuāngzi'd“ on eesti keeles käsitlenud Märt Läänemets (2001) oma pikema artikli ühe osana (sisaldades ka mõningate tekstikohtade tõlkeid), Mart Tšernjuk mitmes käsitluses (nt 2016; tal on käsil „Zhuāngzi“ teemaline doktoritöö) ning siinkirjutaja (Ott 2016: 23–38, 47–123; 2017b: 370–371). Siinkirjutaja on Zhuāngzi'd käsitlenud ka teistes keeltes (Ott 2008; 2019).

Veel „Zhuāngzi“ tõlgete kohta eesti keelde ja teistesse keeltesse vt Tšernjuk 2013.

1.5. TÕLKEST

„Zhuāngzi“ peatükid koosnevad lühematest osadest, mis on siinses tõlkes eraldatud vastavate numbritega. Paaris kohas olen ka need lühemad osad liigendanud alamosadeks. Iga osa tõlge on esitatud järgnevalt: 1) eestikeelne tõlge; 2) hiinakeelne originaal; 3) tekstisisesed selgitused; 4) vahel üldine kommentaar kogu osa kohta.

Hiina nimed kirjutatakse kirjamärkidega, millel on ka oma tähendus. „Zhuāngzi's“ on fiktiivsetel tegelastel sageli ilmselgelt tähendusega nimed; seetõttu on need ära tõlgitud. Ajalooliste isikute nimed on üldjuhul jäetud tõlkimata. Vahel esineb sama isik mitme nimekujuga: nõnda esineb üks ja sama isik – keda Eestis tuntakse kui Kǒngzi'd – kui Kǒngzi 孔子, Zhòngní 仲尼 ja Kǒng Qiū 孔丘.

Nimede ja hiinakeelsete sõnade juures on toodud transkriptsioon *pīnyīn*'is. Transkriptsioon on täiskujul, st koos toonimärkidega, milleta ei saa sõnu hiina keeles tegelikult välja hääldada. Pealegi võib sama silp eri toonidega tähendada väga erinevaid asju, ehkki ka sama tooniga häältusel võib olla eri tähendusi. Muidugi tasub silmas pidada seda, et Zhuāngzi ajal häältusid sõnad teistmoodi. Aga kuna see on ikkagi sama keel läbi ajaloolise järjepidevuse, siis mitmed häälikulised kokkukõlad on äratuntavad isegi rohkem kui kaks aastatuhandet hiljem tänapäeva mandariinis ehk standardses hiina keeles.

Hiina teksti ülesehituses on olulisel kohal parallelismid. Kuna morfoloogia praktiliselt puudub, siis määrab

sõnade funktsiooni lauses süntaks ehk sõnade asukoht. Mitme paralleelse lause puhul on mustreid lihtsam tuvastada. Mitte kogu tekst pole sellises paralleelproosas, aga seda esineb väga tihti. Sellel võib olla poeetiline funktsioon, aga tegu võib olla ka tavalise proosateksti esitamise viisiga. Hiina keeles piir nende kahe vahel pole nii are ja väga ranget süsteemi pole „Zhuāngzi" puhul mõtet teha. Nii et see on mõneti meelevaldne, millal on tõlkes kasutatud „murtud ridu" nagu luules ja millal tavalist proosaesitust.

2. Zhuāngzi kui mõistetegelane

2.1. MÕISTETEGELASED „ZHUĀNGZI'S"

„Zhuāngzi's" esineb ka tegelane nimega Zhuāngzi. Teda võib võtta mõistetegelasena. Filosoofia suhtes pole paslik pärida, kas või mil määral tekstis Zhuāngzi kohta räägitu faktuaalselt „tõele vastab", sest see lähtuks juba teatud tõekäsitlusest, naiivsest arusaamast, mille järgi on olemas „raamatus kokkuräägitu" ja „päristegelikkus".

„Mõistetegelane ei ole filosoofi esindaja, vaid pigem ümberpöördult: filosoof on kõigest ümbriseks oma […] mõistetegelas(t)ele. […] Mõistetegelasel pole mingit pistmist abstraktse personifikatsiooni, sümboli või allegooriaga, sest ta elab, ta surub end peale. […] Filosoofi saatus on saada oma mõistetegelaseks […], samal ajal kui ta tegelased saavad ise millekski muuks kui see, mis nad on ajalooliselt, mütoloogiliselt või käibekuvandilt." (Deleuze, Guattari 2014: 64–65).

Mõistetegelane on filosoofi eneseloome abinõu, millel on oma nõudmised, oma autonoomia (Zhuāngzi ei sobi mitte igasse „Zhuāngzi“ loosse). Ei ole nii, et ajalooline Zhuāngzi oleks „tõelisem“. Ega ka nii, et „Zhuāngzi's“ esinev tegelane Zhuāngzi oleks pärisem. Mõlemad on teatava kättejõudmisprotsessi vajalikud osad, kusjuures mõlemad ulatuvad ka väljapoole oma kitsaid piire. Ajalooline Zhuāngzi oli osaline teatavas olukorras, temas mängisid kaasa paljud tegurid ning tema omakorda kiirgas mõju enda ümber. „Zhuāngzi“ Zhuāngzi on figureerinud pika aja vältel eri autorite käe läbi, vastasmõjus teiste tegelastega ning kehastades teatavaid mõisteid, mõttekalduvusi (kusjuures mõni lugu on parema maitsega kui teine; nt allpool käsitletav Zhuāngzi kui mõõgavõitleja lugu on teistest natuke vähem maitsekas).

„Zhuāngzi's“ on ka hulk teisi tegelasi: Yán Huí 顏回, Kǒngzi, kokk Nael, röövel Zhí 跖 jpt. Osa neist nagu Kǒngzi ning tema õpilased Yán Huí, Zǐgòng 子貢, Hertsog Huán jmt on ajaloolised tegelased, kuid nendega lavastatud lood ei ole ajaloolised. Sellega lisatakse loole kriitilist, humoorikat ja hüperboolset tähendust. Näiteks Kǒngzi (vt Littlejohn 2010) esineb vahel otsesõnu juhmardina (kriitikaobjektina); vahel on ta teadmishimuline, ehkki mitte väga kaugele jõudnud inimene (huumor); vahel esitab ta lihtsalt teksti autori taoistlikke ideid ehk et ruistliku retoorika võtmefiguur lihtsalt kaaperdatakse (iroonia).[9] Vahel

[9] Ronnie Littlejohn (2010) eristab Kǒngzi nelja esinemiskuju: õigel teel õpetaja (13 loos) või õpilasena (8 loos); valel teel õpetaja (5 loos) või õpilasena (5 loos).

on tähendus otsesem, sest mitmes loos esineb hea kulgeja kehastusena Yán Huí, kes oli Kǒngzi lemmikõpilane ja pärit vaesest perekonnast. „Tõesti väärikas oli Hui / üks bambusekild söögiga / üks kõrvitsakauss joogiga / elas armetus hurtsikus“ („Vesteid ja vestlusi“ 6.11, vt Konfutsius 2009: 100–101). Selline leppimine vähesega olnuvat omane ka Zhuāngzi'le; igatahes erinevalt teistest Kǒngzi õpilastest esitatakse Yán Huíd „Zhuāngzi's“ positiivse tegelasena. Mõnes loos tuleb huumor kujutatud olukorra võimatusest. Näiteks kui 13. peatükis ratassepp võtab kätte ja läheb hertsog Huán'iga juttu ajama (vt Ott 2016: 33–34). Huán oli oma aja võimsamaid valitsejaid ja on täiesti mõeldamatu, et üks lihtinimene sellisel kombel tema jutule saanuks. Sellist olukorda lavastades vastustab Zhuāngzi ühiskondlikke hierarhiaid ja see sobib kokku „Zhuāngzi's“ sageli esitatud anarhistlike kalduvustega.

Paljud tegelased on aga kõige täiega välja mõeldud. Sageli mängib ka nende nime tähendus loos tähtsat rolli. Hiina keelt kirjutatakse üles märkidega, millel on põhimõtteliselt igaühel oma tähendus. Pealegi ei märgitud toona (ega tehta seda ka tänapäeva tavatekstis) isikunimesid kuidagi eraldi ära (samas kui meie teeme vahet suurtähe abil: kask ja Kask). Sel põhjusel olen tõlgetes selliste väljamõeldud tegelaste nimed ära tõlkinud.

Võib küsida, miks Zhuāngzi esineb tegelaskujuna just nendes lugudes, kus ta esineb. Zhuāngzi esineb „Zhuāngzi's“ kaunis harva. Teda ei ole esitatud lugudes, kus on juttu õndsatest, täiuslikkuse saavutanud pühameestest. Teda ei